Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Trideset godina Dejtonskog mirovnog sporazuma: dosezi u izgradnji mira i funkcionalne države: Dejtonski mirovni sporazum

Pejanović, Mirko

2026

https://bastina.anubih.ba/handle/123456789/865

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

https://bastina.anubih.ba/

DOI: 10.5644/PI2026.222.07

Ekonomija Bosne i Hercegovine u periodu 1995–2025.

Fikret Čaušević[*]

Sažetak: Rad analizira ekonomski razvoj Bosne i Hercegovine u periodu 1995–2025, s posebnim fokusom na ratne gubitke, tranzicijske izazove i komparaciju s ostalim zemljama bivše SFRJ. Iako je u prvim poslijeratnim godinama zabilježen izuzetno visok rast, on je bio posljedica niske početne osnovice uzrokovane razaranjima tokom rata 1992–1995, kada je došlo do ogromnih gubitaka ljudskog kapitala i proizvodnje. Ukupni ekonomski gubici, uključujući izgubljeni BDP i dugoročne fiskalne obaveze, značajno su opteretili razvojne kapacitete zemlje. Uprkos najtežoj početnoj poziciji među tranzicijskim ekonomijama, Bosna i Hercegovina je u narednim decenijama ostvarila solidne makroekonomske rezultate, posebno u rastu izvoza, povećanju ekonomske kompleksnosti i relativno efikasnom korištenju ograničenog kapitala. Međutim, ovi pozitivni trendovi praćeni su strukturnim slabostima, uključujući visoke trgovinske deficite, nizak nivo ulaganja u istraživanje i razvoj, te značajan pad broja stanovnika usljed emigracije. Rad posebno naglašava ključnu ulogu političke ekonomije u oblikovanju ekonomskih performansi, ukazujući na institucionalne blokade, nedostatak reformi i političke tenzije kao glavne prepreke održivom razvoju. Zaključno, iako postoje vidljivi ekonomski pomaci, dugoročne razvojne perspektive Bosne i Hercegovine ostaju ograničene kombinacijom ratnog naslijeđa, demografskih trendova i političke nestabilnosti.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina, ekonomski razvoj, tranzicija, ratni gubici, izvozna konkurentnost, politička ekonomija

Gubici Bosne i Hercegovine u odnosu na gubitke ostalih zemalja bivše SFRJ

U prvih pet poslijeratnih godina (1995–2000) BiH se nalazila u grupi najbrže rastućih ekonomija svijeta. Tačnije, uz Ekvatorijalnu Gvineju i Kinu, BiH je u tih pet godina bila u grupi tri najbrže rastuće ekonomije svijeta (po prosječnoj stopi rasta BDP po stanovniku, mjerenog u stalnim međunarodnim dolarima iz 2021. po paritetu kupovne moći – PPP). Ekvatorijalna Gvineja je zbog dva

[*] Dopisni član ANUBiH; fikret.causevic@efsa.unsa.ba

novootkrivena i aktivirana nalazišta nafte u istom periodu rasla po prosječnoj stopi 26,6%, BiH 12,6%, a Kina po stopi 9,3% u svih deset posljednjih godina prošlog vijeka.[1] Ovaj, na prvi pogled, izvanredan rezultat bh. ekonomije u navedenom periodu, međutim, bio je posljedica veoma niske osnovice za poređenje. Naime, prema podacima Svjetske banke navedenim u dokumentu iz 1998,[2] BDP BiH je 1995. iznosio svega 1,8 milijardi američkih dolara po vrijednosti dolara iz te godine. U poređenju s BDP koji je BiH ostvarila u posljednje dvije godine postojanja SFRJ (1990–91), a koji je na godišnjem nivou približno iznosio 10,7 milijardi dolara (u dolarima iz 1990), BDP BiH ostvaren 1995. iznosio je svega jednu šestinu ostvarenog BDP 1990. Osnovni razlog je, naravno, bio priroda rata. Naime, većina najznačajnijih gradova (i regija) u BiH bili su pod punom opsadom od aprila 1992. do oktobra 1995. godine, a cilj takve prirode rata bio je, između ostalog, i ekonomsko iscrpljivanje i uništavanje stanovništva, pa je, u takvim okolnostima, logična posljedica bila da je BDP BiH iznosio svega šestinu BDP-a ostvarenog u posljednje dvije predratne godine.

Broj objavljenih radova o prirodi napada na BiH razmjerno je veliki. Također, literatura o poslijeratnoj obnovi, rekonstrukciji, oporavku i postepenom integrisanju BiH i njene ekonomije u međunarodne tokove roba, usluga, rada i kapitala razmjerno je obimna. Međutim, u većini analiza ekonomskih posljedica ovog rata i vrijednosti sredstava uloženih u obnovu i rekonstrukciju, kao i rast i razvoj bh. ekonomije, znatno veća pažnja je usmjeravana na sredstva uložena u BiH, uz izostavljanje temeljne činjenice vezane za polaznu poziciju u početku tranzicije s ekonomskog sistema, koja je u međunarodnoj naučnoj literaturi objavljivanoj u periodu od 1950–1990. predstavljena kao *market syndicalism*, dakle tržišni sindikalizam – sistem koji se bazirao na postojanju tržišta roba i usluga, bez tržišta rada i kapitala, na tržišnu ekonomiju baziranu na dominaciji privatnog vlasništva i svim oblicima tržišta (tržište roba i usluga, tržište novca i kapitala, i tržište rada). Ta temeljna, najvećim dijelom izostavljana analiza, vezana je za najtežu polaznu poziciju BiH u procesu tranzicije u odnosu ne samo na ostale, sada nezavisne, zemlje bivše SFRJ, već i u odnosu na sve ostale zemlje u tranziciji (bivše socijalističke zemlje). Dakle, ta činjenica je vezana za gubitke BiH prouzrokovane

[1] Proračuni F. Č. na osnovu podataka iz "GDP, PPP (constant 2021 international $)", *The World Bank*, https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.KD.

[2] *Bosnia and Herzegovina – 1996–1998 Lessons and Accomplishments*, Review of the Priority Reconstruction Program and Looking Ahead Towards Sustainable Economic Development, A Report Prepared for the May 1999 Donors Conference co-hosted by the European Commission and the World Bank, Annex 12.

troipogodišnjim ratom za nezavisnost i odbranu BiH, kao međunarodno priznate članice Ujedinjenih nacija. BiH je, zajedno sa Slovenijom i Hrvatskom, primljena u članstvo Ujedinjenih nacija 22. 5. 1992. Međutim, za razliku od Slovenije, BiH i Hrvatska su svoje međunarodno priznanje i nezavisnost morale braniti u ratovima na tlu ove dvije države u periodu 1991/2–95.

Podaci koje je, pored ostalih izvora, koristio i Međunarodni sud za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije (ICTY – *International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*, osnovan 1993, a postojao do 2017) o žrtvama rata u BiH sadržani su u studiji čiji su autori Zwierzchowski i Tabeau.[3] Autori ove studije procijenili su ukupni broj ubijenih u BiH na 104.732.[4] Etnička struktura žrtava, prema ovom izvoru, bila je sljedeća: 65% Bošnjaci (autori u ovoj studiji koriste termin *Muslims* iako su tri, međunarodnim i domaćim zakonima priznate, etničke grupe u BiH – *constituent peoples* – Bošnjaci, Srbi i Hrvati), 21,7% Srbi, 8,5% Hrvati i 4,8% ostali.[5] Prema podacima beogradskih dnevnih novina *Danas*, objavljenim 28. 12. 2018, na prezentaciji "Mape žrtava ratova na području bivše Jugoslavije" održanoj u Zagrebu, ukupno procijenjeni broj ubijenih na području bivše Jugoslavije bio je približno 130.000.[6] Poredeći podatke koje je koristio Međunarodni krivični sud pravde za zločine počinjene na području bivše Jugoslavije o broju ubijenih u BiH s podacima iz "Mape žrtava ratova na području bivše Jugoslavije", broj ubijenih u BiH predstavlja četiri petine (80%) ukupnog broja ubijenih u ratovima na području bivše Jugoslavije. Drugim riječima, broj ubijenih osoba u BiH skoro je 4 puta (ili za približno 300%) veći od *zbirnog broja* ubijenih na području svih ostalih dijelova bivše Jugoslavije tokom ratova koji su vođeni devedesetih godina prošlog vijeka.

Najveći gubici s kojima se bilo koja ekonomija u svijetu može suočiti jesu gubici ljudskog kapitala. Ekonomske gubitke proistekle iz gubitka ljudskog kapitala vrlo je teško procjenjivati, budući da je potencijalne doprinose osoba koje su ubijene u različitim životnim dobima veoma teško procjenjivati. Ipak, kao vrlo gruba aproksimacija ekonomskih posljedica proisteklih iz gubitka ljudskog kapitala u BiH tokom 1992–95, može poslužiti izgubljeni

[3] Jan Zwierzchowski i Ewa Tabeau, "The 1992–95 War in Bosnia and Herzegovina: Census-Based Multiple System Estimation of Casualties Undercount", Conference Paper for the *International Research Workshop on 'The Global Costs of Conflict'* The Households in Conflict Network (HiCN) and The German Institute for Economic Research (DIW Berlin) 1–2 February 2010, Berlin, https://www.icty.org/x/file/About/OTP/War_Demographics/en/bih_casualty_undercount_conf_paper_100201.pdf.
[4] *Ibid.*, 16-17.
[5] *Ibid.*, 18.
[6] J. D. "Mapa žrtava ratova u bivšoj Jugoslaviji", *Danas*, 28. 12. 2018, https://www.danas.rs/vesti/drustvo/suocavanje/mapa-zrtava-ratova-u-bivsoj-jugoslaviji/.

BDP (bruto dohoci kao integralni dio potencijalnog BDP) koji bi osobe koje su ubijene, a bile su u radnoj životnoj dobi, stvorile u godinama do penzionisanja, da nije bilo rata. Približno tri četvrtine ubijenih osoba u BiH bile su osobe u radnoj životnoj dobi. S pretpostavljenim preostalim radnim vijekom od 25 godina i prosječnim mjesečnim doprinosom proizvodnji roba i usluga (stvaranju BDP) od (samo) 1.000 dolara (u stalnim dolarima iz 2015), minimalno procijenjeni gubitak BDP (proizvodnje) bh. ekonomije usljed gubitka ljudskog kapitala tokom 25 godina iznosio bi 22,5 milijardi dolara (u stalnim dolarima iz 2015),[7] odnosno približno 31 milijardu tekućih američkih dolara.[8] Ova procjena je vrlo gruba i, istovremeno, vrlo niska, budući da kreativne sposobnosti ljudskog kapitala kao faktora proizvodnje, ali, posebno, i kao faktora stvaranja novih društvenih i civilizacijskih vrijednosti, koje imaju odlučujuću ulogu u razvijanju ekonomskih potencijala društava, nije moguće procijeniti.

Izgubljeni BDP BiH tokom rata 1992–95, kao drugi faktor gubitaka s kojima se suočila BiH, mnogo je lakše preciznije procijeniti u odnosu na ekonomske gubitke po osnovu gubitka ljudskog kapitala. Naime, u navedenom periodu u poređenju s ostvarenim BDP BiH iz 1990. (10,7 milijardi dolara ili tadašnjih približno 17 milijardi njemačkih maraka), izgubljeni BDP u četiri ratne godine ukupno je iznosio 35 milijardi dolara (u dolarima iz 1990), odnosno 41 milijardu u dolarima iz 1995.[9] U uslovima da nije bilo rata u BiH, pretpostavljajući "duboku tranzicijsku recesiju", odnosno smanjenje BDP BiH s navedenih 10,7 milijardi dolara ostvarenih 1990. na 9 milijardi dolara (u dolarima iz 1990), izgubljeni BDP BiH bi, na ovaj način procijenjen, iznosio 28 milijardi dolara (u dolarima iz 1990), odnosno 38 milijardi dolara (u dolarima iz 1995). Minimalna procjena ratnih šteta tokom rata, koju je objavila tadašnja Privredna komora BiH (1997) bila je 30 milijardi dolara (u dolarima iz 1995).

Broj civilnih i vojnih žrtava rata u BiH, koje su stekle pravo na socijalnu zaštitu (civilni i vojni invalidi rata), u prvih 20 godina poslije rata bio je u prosjeku 250.000. Prosječni zbirni izdaci iz budžeta FBiH i RS, koji su po strukturi fiskalnog federalizma u BiH odgovorni za isplatu ovih vrsta socijalnih

[7] Sadašnja vrijednost (vrijednost u vrijeme pisanja ovog teksta – prvi dio februara 2026.) jednog američkog dolara iz 2015 je 1,37 tekućih američkih dolara (dakle, američkih dolara iz februara 2026).

[8] Metodologija prezentirana u: Scott D. Grosse i Kurt V. Krueger, "The Income-Based Human Capital Valuation Methods in Public Health Economics Used by Forensic Economics", *Journal of Forensic Economics* 22 (1), 2011, str. 43-57.

[9] Ian Webster, "$1 in 1990 → 1995 | Inflation Calculator", Official Inflation Data, Alioth Finance, https://www.officialdata.org/us/inflation/1990?amount=1&endYear=1995.

transfera, u posljednje tri decenije u prosjeku je predstavljao 2,8% BDP BiH. Drugim riječima, u prethodne tri decenije za ove namjene iz navedena dva budžeta transferisan je iznos ekvivalentan ostvarenom BDP BiH iz 2020. (18 milijardi u stalnim dolarima iz 2015.[10]). Tokom 2024. iz entitetskih budžeta isplaćeno je približno 1,3 milijarde KM, ne uvrštavajući ovdje naknade koje se isplaćuju ovoj kategoriji stanovništva BiH iz budžeta kantona (u FBiH) i opština (u RS). Ova vrsta izdataka će postojati kao budžetska stavka i u sljedećoj deceniji. Dakle, ekonomske posljedice rata protiv BiH, u BiH i za BiH nisu samo prošlost, već kako sadašnjost tako i dogledna budućnost, barem u ovom segmentu socijalnih transfera.

Kao ilustraciju izrazitih razlika u polaznoj poziciji zemalja bivše Jugoslavije u tranziciji navodim primjer Slovenije, čiji su gubici prilikom raspada SFRJ bili gotovo zanemarivi, u poređenju ne samo s BiH već i s Hrvatskom, drugom najpogođenijom članicom bivše SFRJ u ratovima nakon raspada te države, poslije BiH. Dakle, u pogledu pristupa međunarodnim tržištima i ekonomskoj integraciji u Evropu (zapadnu Evropu prije svega), Slovenija je prema podacima Svjetske banke u periodu 1992–1995. ostvarila BDP u ukupnom iznosu od približno 100 milijardi američkih dolara u vrijednosti stalnih američkih dolara iz 2015.[11] Vrijednost BDP Slovenije u tom periodu kretala se od 23,4 milijarde dolara (1992) do 26,4 milijarde dolara (1995), odnosno prosječna vrijednost BDP Slovenije u te četiri godine iznosila je 25 milijardi dolara (u stalnim dolarima iz 2015). S druge strane, Poljskoj, kao najmnogoljudnijoj i strateški vrlo važnoj zemlji centralne i jugoistočne Evrope, na početku tranzicije (1991) bili su otpisani svi vanjski krediti, za razliku od zemalja bivše Jugoslavije, kojima je otpisano približno 70% predratnog (SFRJ) duga alociranog na svaku novonastalu nezavisnu zemlju u procesu sukcesije.

Poređenje međunarodne pomoći i ulaganja u obnovu i rekonstrukciju BiH s prethodno prezentiranim gubicima BiH veoma je važno u kontekstu onoga što je slijedilo i šta je bh. ekonomija ostvarila u prethodne tri decenije. Ukupan iznos svih vrsta donacija, humanitarne pomoći i finansijske podrške stanovnicima BiH u ratnom periodu i prvih pet poslijeratnih godina procijenjen je na 28 milijardi dolara (u dolarima iz 1996).[12] Ovaj iznos je manji uzev-

[10] "GDP (current US$)", *The World Bank*, https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD.

[11] Vidjeti: "GDP (constant 2015 US$)", *The World Bank*, https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD?end=1995&start=1960.

[12] Ova procjena je publikovana u: Zarko Papic, "The general situation in BH and international support policies", u: *International Support Policies to South-East European Countries: lessons (not) learned in Bosnia-Herzegovina*, Muller, Sarajevo, 2001, str. 30. (Iznos od 28 milijardi dolara za period 1996–

ši u obzir samo izgubljeni BDP, odnosno jednak je izgubljenom BDP BiH u periodu 1992–1995, uz pretpostavku 15% smanjenja BDP (usljed tranzicijske recesije) u BiH. Ukupan iznos multilateralne pomoći po osnovu Programa prioritetne rekonstrukcije u BiH, kojim je neposredno rukovodila Svjetska banka, odnosno Rezidentna misija Svjetske banke u BiH, bio je 5,1 milijardu dolara (1996–2000). Ovaj iznos možemo uporediti s novcem koji je EU odobrila u okviru Programa nacionalne obnove i oporavka za period 2021–2026. Hrvatskoj. Susjednoj Hrvatskoj je za navedeni period odobren iznos od 10 milijardi eura, od kojih je 5,8 milijardi u obliku grantova.[13] Sloveniji je u okviru istog programa odobreno 2,7 milijardi eura, od čega 1,6 milijardi u obliku grantova.[14]

Ekonomski rezultati BiH i zemalja bivše SFRJ u kontekstu raspoloživih finansijskih sredstava

U prvoj deceniji tekućeg vijeka bosanskohercegovačka ekonomija je rasla po dvostruko većoj stopi u odnosu na prosječnu stopu rasta u svijetu, izvedenu iz mjerenja BDP u stalnim međunarodnim dolarima iz 2021, po paritetu kupovne moći i po stanovniku. BiH je, zajedno sa Srbijom i Albanijom, u prvih deset godina ovog vijeka bila u grupi 25% najbrže rastućih zemalja u svijetu. Tačnije, BiH je bila 37. najbrže rastuća ekonomija svijeta od 198 rangiranih zemalja. U drugoj deceniji ovog vijeka, BiH je po prosječnoj stopi rasta bila 33. u svijetu, za deset mjesta iznad susjedne Srbije, a također brže rastuća u odnosu na Albaniju i Sjevernu Makedoniju. U posljednjih pet godina (2019–2024), od zemalja bivše SFRJ u grupi najbrže rastućih 25% bile su Kosovo, Hrvatska, Srbija i BiH. Međutim, ove stope ekonomskog rasta ostvarene su uz velike razlike u ukupno upotrijebljenom kapitalu za ostvarivanje ovih rezultata. Bosanskohercegovačka ekonomija je, drugim riječima, navedene rezultate ostvarila s najnižom vrijednošću neto uvoza kapitala po stanovniku na području zapadnog Balkana. Po ovoj, za ekonomsku efikasnost na makroekonomskom nivou vrlo važnoj "metrici", BiH pripada grupi 30%

2000. isključuje vojne izdatke i izdatke za održavanje mira.) Ovu studiju je finansirao Fond otvoreno društvo BiH, pod izravnom supervizijom the Carnegie Endowment for International Peace (Mr. Thomas Carothers).

[13] *National Recovery and Resilience Plan 2021–2026*, Republic of Croatia, Ministry of Justice, Public Administration and Digital Transformation, 2021, https://mpudt.gov.hr/national-recovery-and-resilience-plan-2021-2026/25470.

[14] "Slovenia's National Recovery and Resilience Plan: Latest State of Play", *Think Tank – European Parliament*, 16. 4. 2024, https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2022)733551.

najuspješnijih zemalja u tranziciji (bivših socijalističkih zemalja) u posljednjih deset godina (2015–2024).

Prema posljednjim dostupnim podacima (za 2024), neto uvoz kapitala, mjeren međunarodnom neto investicionom pozicijom (MNIP) *po stanovniku* Crne Gore bio je sedam puta (za 600%), Srbije za 4,5 puta (350%), Sjeverne Makedonije 2,7 puta (170%), a Albanije za približno dva puta (za 100%) veći nego u BiH (vidi Tabelu 1). Javni dugovi po stanovniku Slovenije i Hrvatske u periodu 2023–2024. veći su nego u BiH za 8,8, odnosno 5,2 puta (u prosjeku), dok je razlika u BDP po stanovniku znatno manja: 3,8 odnosno 2,5 puta. Srbija i Crna Gora su 2023–2024. ostvarile približno 50% viši BDP po stanovniku u odnosu na BiH, dok su javni dugovi po stanovniku ovih zemalja u istom periodu bili za 150%, odnosno 265% veći u poređenju s BiH, iako ove dvije zemlje u svojim budžetima u posljednjih trideset godina nisu imale stavki socijalnih transfera za civilne i vojne žrtve rata.[15]

Tabela 1: Međunarodna neto investiciona pozicija (MNIP): 2010. i 2024.

	2010. (u milijardama US$)	2024. (u milijardama US$)	MNIP 2010. (u US$ po stanovniku)	MNIP 2024. (u US$ po stanovniku)
Albanija	–3,976	–10,890	–1.365	–3.738
Bosna i Hercegovina	–9,306	–5,772	–2.442	–1.824
Bugarska	–46,679	–3,948	–6.311	–613
Hrvatska	–56,407	–24,081	–13.133	–3.739
Srbija	–31,712	–54,175	–4.350	–8.226
Crna Gora	–6,343	–7,954	–10.247	–12.747
Sjeverna Makedonija	–4,820	–9,042	–2.477	–4.957
Slovenija	–20,924	+6,964	–10.217	+3.274
Poljska	–311,768	–252,238	–8.195	–6.900

Izvori: Za MNIP: Gian Maria Milesi-Ferretti, "The External Wealth of Nations update to year-end 2024: Rising equity prices, large valuation changes", *Brookings*, 20. 1. 2026. https://www.brookings.edu/articles/the-external-wealth-of-nations-update-to-year-end-2024-rising-equity-prices-large-valuation-changes/ (4. 2. 2026). Podaci za MNIP po stanovniku su proračuni F. Č. na osnovu podataka za MIP i podataka o broju stanovnika iz baze podataka "Population, total", *The World Bank*, https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?end=2024&start=1960.

[15] Podaci o javnim dugovima po stanovniku su proračuni F. Č. na osnovu podataka Međunarodnog monetarnog fonda ("IMF Country Information", *International Monetary Fund*, https://www.imf.org/en/countries) i na osnovu podataka iz izvještaja "Article IV consultation – Country report" za svaku od navedenih, odnosno analiziranih zemalja. Podaci o BDP po stanovniku su podaci "GDP (current US$)" (*op. cit.*).

Podaci iz tabela 1 i 2 pokazuju da je, uprkos sedam puta većem neto uvozu kapitala po stanovniku, Crna Gora ostvarila sedam puta veći deficit tekućeg računa po stanovniku od BiH 2024. godine. Srbija je s 4,5 puta većim neto uvozom kapitala iste godine ostvarila gotovo dvostruko veći deficit tekućeg računa po stanovniku od BiH. Iako je Srbija te godine ostvarila niži trgovinski deficit (u procentima BDP) u poređenju s BiH i Hrvatskom, deficit tekućeg računa Srbije 2024. bio je u apsolutnom iznosu četiri puta veći od deficita tekućeg računa BiH, a za 2,5 puta veći u poređenju s Hrvatskom. Ova analiza je važna u kontekstu pretpostavke "mainstream" ekonomskih teorija i modela, u skladu s kojima liberalizacija i "otvaranje" bilansa tekućeg računa, kao i računa kapitalnih i finansijskih transakcija u malim otvorenim ekonomijama, posebno u zemljama koje su uspješne u privlačenju stranih direktnih investicija, stvara osnovu kako za brži ekonomski rast, tako i za njegovu održivost. Pod održivošću ekonomskog rasta se, kao vrlo važan integralni segment ovog koncepta, podrazumijeva i povećanje izvozne sposobnosti, odnosno smanjivanje eksterne neravnoteže (smanjivanje deficita tekućih transakcija, prije svega, te posljedično smanjivanje neto uvoza kapitala u srednjem i dugom roku).

Tabela 2: Bilans tekućeg računa (BTR) odabranih zemalja u tranziciji: 2010–2024.

	2010. (u milijardama US$)	2024. (u milijardama US$)	BTR 2010. (u US$ po stanovniku)	BTR 2024. (u US$ po stanovniku)
Bosna i Hercegovina	–1,031	–1,028	–271	–325
Hrvatska	–1,485	–1,931	–346	–499
Srbija	–2,692	–4,105	–369	–623
Crna Gora	–0,852	–1,404	–1.376	–2.250
Sjeverna Makedonija	–0,198	–0,356	–102	–195
Slovenija	–0,328	+3,321	–160	+1.561
Poljska	–24,702	+2,795	–649	+76

Izvori: Za bilans tekućeg računa: G. M. Milesi-Ferretti, *op. cit.* Podaci za BTR po stanovniku su proračuni F. Č. na osnovu podataka za BTR iz prethodno navedenog izvora i podataka o broju stanovnika iz baze podataka "Population, total" (*op. cit.*).

U posljednjih petnaest godina bosanskohercegovački izvoznici su ostvarili vrlo dobre rezultate na tržištima nekoliko zemalja zapadne Evrope, kao i u trgovini sa zemljama bivše SFRJ koje su članice EU (Slovenijom i Hrvatskom), ali i sa Crnom Gorom i Srbijom. Od 2014. do 2024. bosanskohercegovački izvoznici su povećali izvoz u Hrvatsku, Srbiju i Crnu Goru za 167%, odnosno

160% i 135%. U istom periodu, izvoz BiH u Austriju i Njemačku porastao je za 127%, odnosno 103%.[16] Prije dvadeset godina (2005) u strukturi bh. izvoza dominirali su bazni metali (16,6% učešće u ukupnom izvozu), a potom su slijedili proizvodi od drveta isključujući namještaj, dakle proizvodi niskog stepena obrade (9,2%). Učešće mašina, opreme i dijelova motornih vozila iste godine bilo je svega 7,6%. Dvije decenije poslije (2024) u strukturi bh. izvoza najveće učešće su imali proizvođači mašina i opreme (17%), dok su obrađeni metalni proizvodi i dijelovi motornih vozila učestvovali sa 14%. Ukupna vrijednost izvoza u periodu 2005–2024. porasla je sa 3,8 milijardi KM na 16,1 milijardu KM (za 324%).[17] Najbolje izvozne rezultate u kontekstu strukture ostvarenog izvoza u posljednjoj deceniji bh. izvoznici ostvaruju u Njemačkoj, Austriji i Sloveniji. Približno tri četvrtine ukupno ostvarenog izvoza u ovim zemljama bh. izvoznici ostvaruju izvozom kapitalnih dobara i raznih gotovih proizvoda srednje i više vrijednosti.[18]

Ovaj rast izvoznih sposobnosti reflektuje i razmjerno visoko pozicioniranje BiH u globalnom rangiranju Univerziteta u Harvardu po Indeksu ekonomske kompleksnosti. U periodu 2000–2023. BiH je po vrijednosti ovog indeksa napredovala sa 62. na 39. mjesto od ukupno rangiranih 145 zemalja. Rangovi susjednih zemalja Hrvatske i Srbije prema posljednjem rangiranju (za 2023) bili su 32, odnosno 40. Zajedno sa Slovenijom, Hrvatska, BiH i Srbija nalaze se u vodećih 30% zemalja u svijetu po ekonomskoj kompleksnosti, mjerenoj brojem, tehnološkom kompleksnošću i vrijednošću proizvoda koje jedna zemlja izvozi u odnosu na njenu veličinu. Za razliku od prvih petnaest poslijeratnih godina (1995–2010), rezultati koje su bosanskohercegovački izvoznici ostvarili u posljednjih petnaest godina (2010–2024) znatno su bolji u odnosu

[16] Navedeni procenti rasta izvoza su proračuni F. Č. na osnovu podataka Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine iz statistike vanjskotrgovinske razmjene.

[17] Podaci navedeni u ovom dijelu teksta su proračuni F. Č. na osnovu podataka Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine objavljeni u biltenima: *Robna razmjena BiH sa inostranstvom*, Bilteni za: 2005. i 2015 (*Vanjska trgovina 2005*, TB 06 – Tematski bilten, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2006, https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2006/ETR_00_2005_TB_1_BS.pdf; *Robna razmjena BiH sa inostranstvom*, TB 06 – Tematski bilten, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2016. https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2016/ETR_00_2015_TB_1_BS.pdf), te Priopćenja *Statistika robne razmjene BiH s inozemstvom* za 2021. i 2024 (*Statistika robne razmjene BiH s inozemstvom*, siječanj – prosinac 2021, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo; *Statistika robne razmjene BiH s inozemstvom*, siječanj – prosinac 2024, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, https://bhas.gov.ba/Calendar/Category?id=11&page=5&statGroup=11&tabId=0).

[18] Vidjeti: *Robna razmjena sa inozemstvom*, TB 06 – Tematski bilten, Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 2025, https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2025/ETR_00_2024_TB_1_HR.pdf, str. 23.

na ukupna finansijska sredstva koja su im bila dostupna u poređenju ne samo sa susjednim zemljama nego i s većinom zemalja u tranziciji.

Tabela 3: Rangovi zemalja u tranziciji po Indeksu ekonomske kompleksnosti (IEK) Univerziteta u Harvardu (u tabeli su navedene samo one zemlje u tranziciji koje su rangirane u grupi 30% zemalja s najvišim vrijednostima IEK u svijetu, od ukupno rangiranih 145 zemalja)

Rang 2010.	Zemlja	Rang 2023.	Zemlja
8	Republika Češka	9	Slovenija
13	Slovenija	11	Republika Češka
15	Mađarska	13	Mađarska
19	Slovačka	21	Slovačka
25	Poljska	26	Rumunija
27	Bjelorusija	28	Estonija
32	Rumunija	30	Poljska
38	Latvija	32	Hrvatska
40	Hrvatska	36	Litvanija
42	Ukrajina	38	Latvija
44	Srbija	39	Bosna i Hercegovina
45	Bosna i Hercegovina	40	Srbija

Izvor: "Country & Product Complexity Rankings", *Harvard Growth Lab*, https://atlas.hks.harvard.edu/rankings (7. 2. 2026)

Prema podacima Harvard Growth Lab, BiH je u periodu 2018–2023. unaprijedila izvoznu kompleksnost i rang u svijetu za sedam mjesta. Bh. kompanije koje izvoze najkompleksnije proizvode i koje su ostvarile najbolje izvozne rezultate u kontekstu kompleksnosti izvezenih proizvoda su proizvođači iz sljedećih industrijskih grana: električne mašine i oprema (8,9%), stakla i proizvoda od stakla (8,8%), automobilske industrije (6,6%), proizvoda od plastike (6,6%) i industrijskih mašina (5,3%). Procenti navedeni u zagradama predstavljaju prosječne (godišnje) stope rasta izvoza u periodu 2018–2023.[19]

[19] "Bosnia and Herzegovina, The Atlas of Economic Complexities", Harvard Growth Lab, https://atlas.hks.harvard.edu/countries/70/growth-dynamics.

Tamna strana bosanskohercegovačkog društva i ekonomije

Druga strana bosanskohercegovačkog društva i ekonomije u cjelini je, tri decenije nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog ugovora, nažalost znatno lošija od prethodno navedenih dobrih ili vrlo dobrih rezultata. Prema posljednjim dostupnim podacima Svjetske banke, broj stanovnika u BiH je u periodu 2000–2024. smanjen za 1 milion, odnosno za 24% (Tabela 4). Premda iseljavanje stanovništva nije specifičnost BiH već i susjednih zemalja, Hrvatske i Srbije, kao i baltičkih zemalja i zemalja jugoistočne Evrope nakon njihovog prijema u EU (broj stanovnika u Latviji i Litvaniji smanjen je za 21%, odnosno 17,5% u dvije decenije nakon ulaska u EU), intenzitet iseljavanja stanovništva mlađe i srednje životne dobi iz BiH u, primarno, zemlje EU, posebno u posljednjoj deceniji, značajno umanjuje srednjoročne i dugoročne razvojne perspektive BiH, u kontekstu činjenice da BiH ne raspolaže izdašnim finansijskim sredstvima koje EU odobrava svojim članicama, najviše manje razvijenim članicama, na koncesionoj osnovi i u obliku grantova.

Tabela 4: Broj stanovnika (u milionima) u odabranim zemljama u tranziciji: 2000–2024.

	2000.	2010.	2024.	Procentualna promjena 2024/2000.	Procentualna promjena 2024/2010.
Albanija	3,089	2,913	2,377	–23,1	–18,4
Bosna i Hercegovina	4,160	3,811	3,164	–24,0	–17,0
Bugarska	8,170	7,396	6,441	–21,1	–12,9
Hrvatska	4,468	4,295	3,866	–13,5	–10,0
Srbija	7,516	7,291	6,586	–12,4	–9,7
Estonija	1,397	1,331	1,372	–1,8	+3,1
Latvija	2,368	2,098	1,866	–21,2	–11,1
Litvanija	3,500	3,097	2,888	–17,5	–6,7
Rumunija	22,443	20,247	19,052	–15,1	–5,9

Izvor: "Population, total" (*op. cit.*)

Paul Krugman, dobitnik Nobelove nagrade za ekonomiju, u svojoj knjizi iz 2006.[20] ističe da je, na kraju dana, politička ekonomija ta koja ima veliki, odnosno odlučujući utjecaj na ekonomski rast, (ne)jednakost, održivost i društvenu koheziju. Posljednjih godinu dana (ovaj rad završavam u prvoj

[20] Paul Krugman, *Conscience of a Liberal*, W.W. Norton, New York, London, 2006.

polovici februara 2026) međunarodna javnost je pratila (i dalje prati) velike promjene u načinu ekonomskog promišljanja i vođenja ekonomske politike administracije SAD. Početkom aprila 2025. američki predsjednik Donald Trump objavio je "historijski datum" i veliku promjenu u vođenju ekonomske politike, posebno trgovinske politike. SAD su od kraja Drugog svjetskog rata do sredine druge decenije tekućeg vijeka bile izraziti proponent slobodne međunarodne trgovine, kao i slobode kretanja rada i kapitala. Već u prvom mandatu sadašnjeg američkog predsjednika (2017–2020) SAD su započele vrlo značajne promjene vođenja ekonomske politike, posebno trgovinske politike. Administracija koja je slijedila, dakle administracija koju je predvodio predsjednik Joe Biden (2021–2024), također je preduzela niz mjera koje nisu bile u skladu s ranije proklamiranim principima slobodne trgovine. Ovo se posebno odnosi na uvođenje vrlo visokih carina na uvoz električnih automobila iz Kine,[21] zabranu izvoza visoko sofisticiranih tehnoloških proizvoda, ne samo američkih proizvođača već i pritisak na neke od vodećih proizvođača iz Evrope (primjer nizozemskog ASLM[22]).

Međutim, administracija prethodnog američkog predsjednika nije objavila "trgovinski rat" svojim tradicionalnim saveznicima, kao niti većini ostalih zemalja svijeta. Takav "veliki pomak" je učinio sadašnji predsjednik SAD Donald Trump.[23] Nakon objavljivanja carina svim trgovinskim partnerima, uslijedila su česta pregovaranja i promjene uvedenih carinskih stopa, stvarajući problem nepredvidivosti poslovanja za međunarodno aktivne kompanije, ali i za kompanije koje su vezane za nacionalna tržišta. Međutim, promjene u ekonomskoj politici samo su dio vrlo značajnih promjena načina vođenja politike SAD, uključujući i reperkusije tih promjena u načinu vođenja međunarodne politike na region zapadnog Balkana, a posebno na BiH.

Politička ekonomija, koju kao temeljni uzrok promjena ekonomskog okruženja ističe Paul Krugman u *Savjesti liberala*, vrlo je značajna poenta vezana ne samo za ekonomsku politiku SAD već posebno za, u ovom dijelu teksta analiziranu, "tamnu stranu" bosanskohercegovačke ekonomije i društva u cjelini. Ova, tamna, strana bh. ekonomije posljedica je velikog broja

[21] Kate Magill, "Biden finalizes China tariff hikes, including for EV's, batteries and solar panels", *Utility Dive*, 16. 9. 2024, https://www.utilitydive.com/news/joe-biden-china-tariff-hikes-ev-battery-semiconductor-final/727014/.

[22] Arjun Kharpal, "Globally critical chip firm tells U.S. staff to stop servicing China customers after Biden export curbs", *CNBC*, 13. 10. 2022, https://www.cnbc.com/2022/10/13/biden-chip-curb-asml-stops-us-staff-from-servicing-customers-in-china.html.

[23] "Modifying reciprocal tariff rates to reflect trading partner retaliation and alignment", *The White House*, 9. 4. 2025, https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/04/modifying-reciprocal-tariff-rates-to-reflect-trading-partner-retaliation-and-alignment/.

promašaja i opstrukcija jednog dijela domaćih političara, čiji je osnovni cilj djelovanja bio stalno održavanje tenzija u BiH i pravljenje velikog broja administrativnih barijera u obavljanju poslovanja. Jedan od brojnih primjera opstrukcija u pokušaju uspostavljanja funkcionalnijeg ekonomskog okruženja su političke blokade za uspostavljanje ministarstava i agencija na državnom nivou. Naime, u paketu reformi koje je predložila EU za unapređenje poslovanja u BiH (Studija izvodljivosti iz 2003)[24] integralni dio bio je i prijedlog za osnivanje ministarstava za poljoprivredu, te industriju i energetiku na državnom nivou (nivou Vijeća ministara BiH). Premda bi osnivanje i rad ovih ministarstava na nivou BiH omogućilo dobivanje značajnih finansijskih sredstava za oporavak i unapređenje poslovanja, ovakav prijedlog nisu prihvatili političari iz RS. Slično se odnosilo i na objedinjavanje finansijskog nadzora i kontrole (prijedlog da Agencije za bankrstvo FBiH i RS budu pod "okriljem" Centralne banke BiH). Blokada emisije javnog duga (državnih obveznica, odnosno obveznica BiH), koja traje više od dvije decenije, uprkos u Parlamentarnoj skupštini BiH usvojenom Zakonu o javnom dugu, zaduživanju i garancijama (juni 2005),[25] uz istovremeno zaduživanje oba entiteta po osnovu emisije entitetskih obveznica, još je jasniji primjer opstrukcija ne samo iz RS već i iz FBiH, odnosno onih političara iz FBiH koji su obnašali funkcije ministara finansija na državnom nivou. "Najsvježiji" primjeri štetnog utjecaja, ne tako malog broja političara u BiH na stvaranje barijera i blokadu ekonomskog razvoja jesu opstruiranje usvajanja odluka i dokumenata koji su preduslov za korištenje finansijskih sredstava EU ("Plan rasta za zapadni Balkan")[26] namijenjenih BiH.

Za razliku od vrlo dobrih primjera uspjeha u izvozu, BiH je ostvarivala i ostvaruje visoke trgovinske deficite u razmjeni s nekoliko zemalja. Trgovinska razmjena i trgovinski deficiti BiH dobrim dijelom odražavaju i njenu etničku strukturu, kao i poslovne veze koje jedan dio poslovne zajednice iz oba bh. entiteta (u oblasti trgovine prije svega) ima s nekim zemljama. Konkretnije, akumulirani (zbirni) trgovinski deficit u trgovini s Hrvatskom i Srbijom u prve dvije decenije tekućeg vijeka približno je jednak vrijednosti jednog BDP BiH ostvarenog 2020. Međutim, dok je BiH u trgovini s Hrvatskom prvo značajno smanjila trgovinski deficit (samim početkom treće decenije), a potom

[24] "Odnosi BiH i EU", *Parlament Federacije BiH*, https://parlamentfbih.gov.ba/v2/hr/stranica.php?idstranica=180.
[25] *Službeni glasnik BiH*, broj 52/05.
[26] "Plan rasta EU za Zapadni Balkan – Ekonomski razvoj i mogućnosti za sve", *WeBalkans.eu*, 14. 5. 2025, https://webalkans.eu/me/stories/plan-rasta-eu-za-zapadni-balkan-ekonomski-razvoj-i-mogucnosti-za-sve/.

deficit pretvorila u suficit, BiH u trgovini sa Srbijom i dalje ostvaruje visoke trgovinske deficite. Najveći dio tog deficita generiran je po osnovu uvoza u RS. U periodu 2023–2024. BiH je ostvarila najveće deficite u trgovini s Kinom, Italijom, Srbijom i Turskom. Zbirni deficit s ove četiri zemlje bio je približno 60% ukupno ostvarenog trgovinskog deficita.[27]

Sljedeći primjer odnosa prema razvojnim prioritetima, posebno u kontekstu održivog razvoja, jest odnos prema finansiranju nauke, inovacija i istraživačkog rada u BiH, odnosno oba bh. entiteta. U skladu s objavljenim podacima Organizacije Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO) o bruto izdacima za istraživanje i razvoj, BiH zauzima posljednje mjesto u grupaciji zemalja centralne i jugoistočne Evrope (CJIE). U periodu koji je naveden u Tabeli 5 (2012–2023) jedina zemlja (pored Slovenije) koja je smanjila relativne izdatke za ovu namjenu bila je BiH. Međutim, u odnosu na Sloveniju, koja je uprkos smanjenju izdataka za IR (u procentima BDP) i dalje vodeća zemlja, ne samo u navedena dva regiona već i u svim zemljama u tranziciji, BiH je u obje navedene godine bila posljednja u poređenju sa zemljama CJIE. Smanjenje ulaganja u IR u BiH je povećalo razlike u poređenju s ostalim zemljama ovog regiona.

Tabela 5: Bruto izdaci za IR zemalja centralne i jugoistočne Evrope (u % BDP): 2012. i 2023.

Zemlja	Izdaci za IR 2012.	Izdaci za IR 2023.
1. Slovenija	2,56	2,13
2. Češka Republika	1,77	1,96
3. Poljska	0,89	1,56
4. Hrvatska	0,74	1,39
5. Mađarska	1,25	1,39
6. Slovačka	0,79	1,04
7. Srbija	0,85	0,88
8. Bugarska	0,63	0,79
9. Rumunija	0,46	0,52
10. Sjeverna Makedonija	0,33	0,37
11. Bosna i Hercegovina	0,27	0,19

Izvor: "SDG9 Monitoring", *UNESCO Institute for Statistics (UIS)*, https://databrowser.uis.unesco.org/browser/SCIENCE_TECHNOLOGY_INNOVATION/UIS-SDG9Monitoring/t9.5/i9.5.1 (12. 2. 2026).

[27] Proračuni F. Č. na osnovu podataka Agencije za statistiku BiH (BHAS 2025).

U navedenom periodu razlika relativnog ulaganja za IR u Sloveniji i BiH povećana je sa 9,5 na 11 puta, između Poljske i BiH s 3,3 na 7,6 puta, a između Hrvatske i BiH sa 2,6 na 7,4 puta. S područja CJIE, Hrvatska i Poljska su zemlje koje su ostvarile najbrži rast nivoa ulaganja u IR – Hrvatska za 96%, a Poljska za 63%. Prosječni izdaci za IR u zemljama CJIE porasli su sa 0,9% na 1,1% BDP. U odnosu na prosječne izdatke zemalja CJIE za ovu namjenu, razlika između CJIE-prosjeka i BiH porasla je s 3,3 na 5,8 puta. Drugim riječima, relativna ulaganja u IR u BiH smanjena su s 33% prosjeka CJIE 2012. na 17,2% deset godina kasnije. U periodu 2024–2025. situacija nije bitnije izmijenjena.

Vijeće ministara BiH je u septembru 2016. pripremilo i Parlamentarnoj Skupštini BiH proslijedilo na usvajanje *Strategiju razvoja nauke BiH 2017–2022*. Finalna verzija ove strategije objavljena je u *Službenom glasniku BiH*.[28] U dijelu ovog dokumenta koji je posvećen finansiranju naučnog i istraživačkog rada, u periodu 2017–2020. planirano je povećanje ulaganja za ove svrhe sa 101,2 na 189,6 miliona KM, te na 268,2 miliona KM u 2022. Planska učešća dva bosanskohercegovačka entiteta – FBiH i RS, određena su u skladu s njihovim učešćima u stvaranju BDP BiH – 66,1%, odnosno 32,9%. Preostalo učešće (1%) odnosi se na Brčko distrikt. U skladu s na ovaj način planiranim učešćima u ukupnom finansiranju naučnoistraživačkog rada u BiH, vrijednost ulaganja u FBiH je trebala porasti sa 66,9 na 177,4 miliona KM, a u RS s 33,3 na 88,1 milion KM u periodu 2017–2022. Povećanje ulaganja u naučnoistraživački rad (u procentima BDP) u BiH za navedeni period planirano je s 0,35% na 0,80%.[29]

Premda je ekonomski i socijalni šok izazvan pandemijom Covid-19 nužno podrazumijevao redistribuciju budžetskih sredstava i redefinisanje prioriteta finansiranja iz budžeta svih nivoa vlasti u BiH, veliki pad izdataka za IR, koji se u odnosu na u Strategiji planirana ulaganja za ove namjene desio i prije krize Covid-19, ne može biti opravdavan takvim razvojem događaja. Prema već navedenom izvoru (UNESCO), ulaganja u IR u BiH ostala su nepromijenjena 2023. u poređenju s 2022. (0,19% BDP) i četiri puta su niža u odnosu na cilj definisan usvojenom Strategijom razvoja nauke u BiH za istu godinu.

[28] *Službeni glasnik BiH*, broj 22/18.
[29] *Službeni glasnik BiH*, broj 22/18, str. 62.

Zaključak

Do početka rata u Ukrajini, BiH je bila ratom najrazorenija ekonomija na evropskom tlu od završetka Drugog svjetskog rata, pa je polazna pozicija za tranziciju bosanskohercegovačke ekonomije, stoga, bila ubjedljivo najteža u poređenju s ostalim zemljama nastalim raspadom SFRJ, kao i u poređenju s bilo kojom drugom zemljom u tranziciji. Navedeni gubici se ne odnose samo na prošlost već imaju svoje neposredne velike reperkusije na fiskalne kapacitete ovih zemalja za vođenje ekonomske politike i politike socijalne zaštite i u sadašnjosti, a imat će i u sljedećoj deceniji. U prvoj deceniji tekućeg vijeka bosanskohercegovačka ekonomija je rasla po dvostruko većoj stopi u odnosu na prosječnu stopu rasta u svijetu, mjerenu u stalnim međunarodnim dolarima iz 2021, po paritetu kupovne moći i po stanovniku. U posljednjih petnaest godina bosanskohercegovački izvoznici su ostvarili dobre rezultate u vanjskotrgovinskoj razmjeni s nekoliko zemalja zapadne Evrope, kao i u trgovini sa susjednim zemljama. Za razliku od prvih petnaest poslijeratnih godina, rezultati koje su bosanskohercegovački izvoznici ostvarili u posljednjih petnaest godina znatno su bolji u odnosu na ukupna finansijska sredstva koja su im bila dostupna u poređenju ne samo sa susjednim zemljama nego i s većinom zemalja u tranziciji.

Druga strana bosanskohercegovačke ekonomije i društva u cjelini je, tri decenije nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog ugovora, nažalost znatno lošija od prethodno navedenih dobrih rezultata. Prema posljednjim dostupnim podacima Svjetske banke, broj stanovnika u BiH je u periodu 2000–2024. smanjen za približno 1 milion, odnosno za gotovo četvrtinu. Premda iseljavanje stanovništva nije specifičnost samo BiH, intenzitet iseljavanja stanovništva mlađe i srednje životne dobi iz BiH u zemlje EU značajno umanjuje srednjoročne, a posebno dugoročne razvojne perspektive BiH. Premda su ekonomski razlozi značajan faktor iseljavanja stanovništva, konstantni politički pritisak i političke spekulacije u naraslim geopolitičkim tenzijama, čije se silnice značajno prelamaju u i na BiH, neposredno utječu na rast tenzija i strahova iz prošlosti, vezanih za period prije i neposredno poslije potpisivanja Dejtonskog sporazuma. Kontinuirani pritisak i pozivanje na pravo na referendum o otcjepljenju izravno utječu na intenziviranje političkih napetosti i institucionalnu nestabilnost BiH, kao i gubitak finansijskih izvora iz kojih bi se, barem jednim dijelom, mogli finansirati razvojno orijentisani projekti vezani za "zelenu tranziciju" i digitalizaciju.

U prethodne tri decenije su, kako u BiH tako i u ostalim zemljama bivše Jugoslavije, formirane ekonomske elite, uporedo s politički najutjecajnijim strankama (političkim elitama). Jedan dio osoba koje pripadaju ekonomskim elitama svoj "elitizam" su prevashodno izgradile na vezama s političkim strukturama zasnovanim na davanju prioriteta etničkom/nacionalnom u odnosu na građansko društvo. Dijelovi ekonomskih elita u svim našim etničkim zajednicama koje su svoju reputaciju izgradile na međunarodnim tržištima i, dijelom, na domaćim tržištima uglavnom ne duguju svoje uspjehe političkim konekcijama. Geopolitička i geoekonomska rekonfiguracija svijeta, a posebno negativni trendovi u još uvijek najvećoj ekonomiji svijeta – SAD, kao i u sve neodlučnijoj EU, jednim dijelom daju osnove za korištenje "argumenta" o nužno potrebnom involviranju osoba iz svijeta biznisa u politiku i njeno (pre)oblikovanje u svrhu daljnje koncentracije ekonomske i političke moći. U ovakvom okruženju postoji realna opasnost po BiH da se de facto podijeljeno društvo (i ekonomija) u novom međunarodnom okruženju i poretku u nastajanju podijele i de jure. Ekonomske reperkusije ovakvog razvoja događaja gotovo da nije potrebno ni eksplicirati.

Literatura

BHAS (2006) *Vanjska trgovina 2005*, TB 06 – Tematski bilten, Sarajevo: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine. https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2006/ETR_00_2005_TB_1_BS.pdf

BHAS (2016) *Robna razmjena BiH sa inostranstvom*, TB 06 – Tematski bilten, Sarajevo: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine. https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2016/ETR_00_2015_TB_1_BS.pdf

BHAS (2021) *Statistika robne razmjene BiH s inozemstvom*, siječanj – prosinac 2021. Sarajevo: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine. https://bhas.gov.ba/Calendar/Category?id=11&page=10&statGroup=11&tabId=0

BHAS (2024) *Statistika robne razmjene BiH s inozemstvom*, siječanj – prosinac 2024. Sarajevo: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine. https://bhas.gov.ba/Calendar/Category?id=11&page=5&statGroup=11&tabId=0

BHAS (2025) *Robna razmjena sa inozemstvom*, TB 06 – Tematski bilten, Sarajevo: Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine. https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2025/ETR_00_2024_TB_1_HR.pdf

Grosse, Scott D., Krueger, Kurt V. (2011) "The Income-Based Human Capital Valuation Methods in Public Health Economics Used by Forensic Economics", *Journal of Forensic Economics* 22 (1), str. 43-57.

Harvard Growth Lab (s. a.) "Country & Product Complexity Rankings". https://atlas.hks.harvard.edu/rankings (7. 2. 2026)

Harvard Growth Lab (s. a.) "Bosnia and Herzegovina, The Atlas of Economic Complexities". https://atlas.hks.harvard.edu/countries/70/growth-dynamics

International Monetary Fund (s. a.) "IMF Country Information". https://www.imf.org/en/countries

J. D. (2018) "Mapa žrtava ratova u bivšoj Jugoslaviji", *Danas*, 28. 12. 2018. https://www.danas.rs/vesti/drustvo/suocavanje/mapa-zrtava-ratova-u-bivsoj-jugoslaviji/

Kharpal, Arjun (2022) "Globally critical chip firm tells U.S. staff to stop servicing China customers after Biden export curbs", *CNBC*, 13. 10. 2022. https://www.cnbc.com/2022/10/13/biden-chip-curb-asml-stops-us-staff-from-servicing-customers-in-china.html

Krugman, Paul (2006) *Conscience of a Liberal*, New York, London: W.W. Norton.

Magill, Kate (2024) "Biden finalizes China tariff hikes, including for EV's, batteries and solar panels", *Utility Dive*, 16. 9. 2024. https://www.utilitydive.com/news/joe-biden-china-tariff-hikes-ev-battery-semiconductor-final/727014/

Milesi-Ferretti, Gian Maria (2026) "The External Wealth of Nations update to year-end 2024: Rising equity prices, large valuation changes", *Brookings*, 20. 1. 2026. https://www.brookings.edu/articles/the-external-wealth-of-nations-update-to-year-end-2024-rising-equity-prices-large-valuation-changes/ (4. 2. 2026)

Papic, Zarko (2001) "The general situation in BH and international support policies", u: *International Support Policies to South-East European Countries: lessons (not) learned in Bosnia-Herzegovina*, Sarajevo: Muller.

Parlament Federacije BiH (s. a.) "Odnosi BiH i EU". https://parlamentfbih.gov.ba/v2/hr/stranica.php?idstranica=180

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine (2005) Zakon o zaduživanju, dugu i garancijama Bosne i Hercegovine, *Službeni glasnik BiH*, broj 52/05. http://www.sluzbenilist.ba/page/i/WgG6u5zitEY=

Republic of Croatia, Ministry of Justice, Public Administration and Digital Transformation (2021) *National Recovery and Resilience Plan 2021–2026*. https://mpudt.gov.hr/national-recovery-and-resilience-plan-2021-2026/25470

The White House (2025) "Modifying reciprocal tariff rates to reflect trading partner retaliation and alignment", 9. 4. 2025. https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/04/modifying-reciprocal-tariff-rates-to-reflect-trading-partner-retaliation-and-alignment/

The World Bank (1999) *Bosnia and Herzegovina – 1996–1998 Lessons and Accomplishments*, Review of the Priority Reconstruction Program and Looking Ahead Towards Sustainable Economic Development, A Report Prepared for the May 1999 Donors Conference co-hosted by the European Commission and the World Bank, Annex 12.

The World Bank (s. a.) "GDP, PPP (constant 2021 international $)". https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.KD

The World Bank (s. a.) "GDP (current US$)". https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD

The World Bank (s. a.) "GDP (constant 2015 US$)". https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD?end=1995&start=1960

The World Bank (s. a.) "Population, total". https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?end=2024&start=1960

Think Tank – European Parliament (2024) "Slovenia's National Recovery and Resilience Plan: Latest State of Play", 16. 4. 2024. https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2022)733551

UNESCO Institute for Statistics (UIS) (s. a.) "SDG9 Monitoring". https://databrowser.uis.unesco.org/browser/SCIENCE_TECHNOLOGY_INNOVATION/UIS-SDG9Monitoring/t9.5/i9.5.1 (12. 2. 2026)

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine (2016) Strategija razvoja nauke BiH 2017.-2022. – Revidirani okvirni dokument, *Službeni glasnik BiH*, broj 22/18. http://www.sluzbenenovine.ba/page/akt/aKohz4nh78h77t85FLQx8=

WeBalkans.eu (2025) "Plan rasta EU za Zapadni Balkan – Ekonomski razvoj i mogućnosti za sve", 14. 5. 2025. https://webalkans.eu/me/stories/plan-rasta-eu-za-zapadni-balkan-ekonomski-razvoj-i-mogucnosti-za-sve/

Webster, Ian (s. a.) "$1 in 1990 → 1995 | Inflation Calculator", Official Inflation Data, Alioth Finance. https://www.officialdata.org/us/inflation/1990?amount=1&endYear=1995

Zwierzchowski, Jan; Tabeau, Ewa (2010) "The 1992–95 War in Bosnia and Herzegovina: Census-Based Multiple System Estimation of Casualties Undercount", Conference Paper for the *International Research Workshop on 'The Global Costs of Conflict'* The Households in Conflict Network (HiCN) and The German Institute for Economic Research (DIW Berlin) 1-2 February 2010, Berlin. https://www.icty.org/x/file/About/OTP/War_Demographics/en/bih_casualty_undercount_conf_paper_100201.pdf

Economy of Bosnia and Herzegovina in the period 1995–2025.

Abstract: The paper analyses the economic development of Bosnia and Herzegovina in the period 1995–2025, with a special focus on war losses, transition challenges, and comparison with other countries of the former SFRY. Although exceptionally high growth was recorded in the first post-war years, it was a consequence of the low initial base caused by the devastation during the 1992–1995 war, when there were enormous losses of human capital and production. Overall economic losses, including lost GDP and long-term fiscal liabilities, have significantly strained the country's development capacity. Despite the most difficult starting position among transition economies, Bosnia and Herzegovina achieved solid macroeconomic results in the following decades, especially in export growth, increased economic complexity, and relatively efficient use of limited capital. However, these positive trends are accompanied by structural weaknesses, including high trade deficits, low levels of investment in research and development, and a significant decline in population due to emigration. The paper particularly emphasizes the key role of political economy in shaping economic performance, pointing to institutional blockages, lack of reforms, and political tensions as the main obstacles to sustainable development. In conclusion, although there are visible economic gains, Bosnia and Herzegovina's long-term development prospects remain limited by a combination of war legacy, demographic trends, and political instability.

Keywords: Bosnia and Herzegovina, economic development, transition, war losses, export competitiveness, political economy

ANU BiH АНУ БиХ